

ΛΥΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ
ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΧΟΡΟΧΡΩΜΑΤΑ

29 Σεπτεμβρίου 2005

Κηποθέατρο 9 μ.μ

Διδασκαλία- επιμέλεια

Δημήτρης Α. Τσιπλακούλης

Εξώφυλλο: Βάιος Ζητωνούλης

Πριν την παράσταση....

Αναζητώντας τις μνήμες τις αισθήσεις, τον τρόπο, το ύφος, και το ήθος μιας δυνατής, πολύμορφης και πολύχρωμης παράδοσης παρουσιάζουμε σήμερα τα "Χοροχρώματα".

Το Λύκειο των Ελληνίδων πιστό πάντα στις αξίες του ελληνικού ανθρωποκεντρικού πολιτισμού θα ταξιδέψει το κοινό του σε στεριές, θάλασσες, βουνά, νησιά μέσα από μια πανδαισία χορών, τραγουδιών, και φορεσιών.

Τα τελευταία χρόνια η ελληνική μουσική και η χορευτική παράδοση διέρχεται μια άλλη μεταβατική περίοδο, με όλα τα θετικά στοιχεία αλλά και τα σοβαρά προβλήματα απέναντι στον ένα, ομοιόμορφο πολιτισμό, τον πολιτισμό του ενός χρώματος που επιφέρει η αστικοποίηση, η έκρηξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας και η εκβιομηχάνιση της δισκογραφικής παραγωγής. Παρ' όλα αυτά είναι άξιο έρευνας και προβληματισμού το πώς η ελληνική παράδοση αντιδρά, προσπαθώντας να διατηρήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, τη μοναδικότητα της, την ταυτότητα της, τα χρώματά της.

Μια παράσταση- περιήγηση στα χιλιάδες χρώματα της ελληνικής παράδοσης απαιτεί μεγάλη σπουδή και προετοιμασία. Ιδιαίτερα όταν ο στόχος δεν είναι η μονοχρωμία, το ένα χρώμα η ομοιομορφία που επιβάλλει ο σύγχρονος πολιτισμός. Αυτό θα συνέβαινε σε μια φολκλορική αναπαράσταση.

Στην ελληνική παράδοση το "και πάσης Ελλάδος....." δεν υπάρχει, υπάρχει όμως το τοπικό ύφος, το τοπικό κινητικό χρώμα, το τοπικό μουσικό ηχόχρωμα το οποίο χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη περιοχή και ταυτόχρονα τη διαφοροποιεί από κάποια άλλη.

Το ύφος του χορού μπορούμε να το παραβάλλουμε με το κρασί. Το κρασί είναι δεμένο με τον τόπο που παράγεται, το χώμα, το κλίμα. Ο τρόπος καλλιέργειας ποικίλει από τόπο σε τόπο. Αν φυτέψεις την ίδια ποικιλία κλήματος σε δύο διαφορετικά αμπέλια, από το καθένα θα βγει κρασί με άλλη γεύση.

Έτσι συμβαίνει και με το χορό, αλλά και τη μουσική. Το παραδοσιακό πολιτιστικό στοιχείο μόνο σε συνάρτηση με τον τόπο έχει νόημα. Κάθε περιοχή βγάζει το δικό της χορό με το δικό της ύφος και το δικό της ηχόχρωμα.

Στα "Χοροχρώματα" παρουσιάζονται χοροί από τη Θεσσαλία, την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τη Θράκη, καθώς και μελωδίες, χοροί και τραγούδια από τα νησιά του Αιγαίου στις ενότητες: Χιλιотραγουδισμένη Αιολική γης, ανάμεσα Τσιρίγο και σε Κάβο-Μαλιά, από την Πόλη στα Δωδεκάνησα.

Την πολυπλοκότητα, το χρώμα και το ύφος κάθε περιοχής θα αποδώσουν οι αντιπροσωπευτικές κομπανίες των: Κώστα Βέρδη από την Ήπειρο, Γιώργου Ασαρτζή από τη Γουμένισσα, Δημήτρη Μιχαλέ από την Θεσσαλία, Σταμάτη Δημησιούδη από το Μεγάλο Μοναστήρι και Κυριάκου Γκουβέντα στα νησιά. Πρόκειται για κορυφαίους δεξιότεχνες μουσικούς οι οποίοι αποτελούν τους ζωντανούς θρύλους της παράδοσης και θα αντιπαραθέσουν την τέχνη τους στο πλαίσιο της παράστασης.

Οι χορευτικές ομάδες του Λυκείου των Ελληνίδων θα προσπαθήσουν να αποδώσουν το τοπικό κινητικό χρώμα της κάθε περιοχής, έτσι όπως έχει καθιερωθεί εδώ και χρόνια από τους ντόπιους παρουσιάζοντας επιλεγμένους χορούς. Πότε αυτοσχεδιάζοντας, συμμετέχοντας στον

αυτοσχεδιασμό των μουσικών και τότε αναπτύσσοντας σε μια ομαδική έκφραση βασικά κινητικά μοτίβα.

Το μεγαλύτερο μέρος από τις φορεσιές της ιματιοθήκης του Λυκείου των Ελληνίδων μεταφέρεται στο Κηποθέατρο και ενισχύει εντυπωσιακά το θέαμα με την πληθώρα χρωμάτων και σχεδίων.

Στις μέρες μας, η ελληνική δημοτική μουσική και ο παραδοσιακός χορός, εξακολουθούν να ζουν και να συγκινούν με τις αισθήσεις και τα μηνύματα τους. Φτάνει να μπορέσει κανείς να τα ανακαλύψει, πέρα από το επιφανειακό φολκλόρ και τις μορφές της εμπορικής εκμετάλλευσης και καπηλείας αξιών και να τα προσεγγίσει με γνώση και σεβασμό.

Τον παραδοσιακό χορό πρέπει να δούμε ως φορέα αξιών ενός ολόκληρου πολιτισμού, του παρελθόντος, ως μέσο για να δει κανείς τον κόσμο με άλλα μάτια το μέλλον, ως εναλλακτικό τρόπο να γλεντάει κανείς και να ζει στο παρόν.

Ο παραδοσιακός χορός είναι μοναδικός και αθάνατος και εμείς όλοι τελειομανείς της τεχνικής του, αλλά και λάτρεις των συμβόλων του.

Δημήτρης Α. Τσιπλακούλης

Ο κόπος μας.....

ΤΟ Λύκειο των Ελληνίδων της Λάρισας έχει κάνει μια αξιόλογη εξαγωγή πολιτισμού με τις παραστάσεις του στο εξωτερικό.

Σημαντικότερα σημεία της ιστορίας της χορευτικής ομάδας από τις εμφανίσεις της στο εξωτερικό είναι η κατάκτηση της πρώτης θέσης – Α΄ χρυσό βραβείο ανάμεσα σε 13 χώρες στο Αγκριντζέντο της Σικελίας (Φεβρουάριο 1988), η διεθνής εμφάνιση στο δορυφορικό κανάλι TV5 στο Παρίσι, στο θέατρο του Jacques Martin (Οκτώβριος 1992), η συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού της Γαλλίας και η σειρά παραστάσεων σε σημαντικές πόλεις της Β. Γαλλίας (1992), καθώς επίσης τα ταξίδια στις Η.Π.Α, στις πολιτείες Καλιφόρνια, Νεβάδα, Γιούτα, με κορυφαίες την εμφάνιση στη Disneyland και στο Whittier Theater στο Los Angeles, (Μάιος 1993). Το 1999 πραγματοποίησε επιτυχή περιοδεία στις πόλεις, Ατλάντα, στο Νόξβιλ, στην Ουάσιγκτον και στη Νέα Υόρκη των Η.Π.Α. παρουσιάζοντας "Τα χάλκινα πνευστά της Μακεδονίας".

Αξιόλογες διακρίσεις για το Λύκειο ήταν η ανακήρυξη ως ημέρα Λυκείου των Ελληνίδων από τους Δημάρχους των πόλεων της Ατλάντα και του Νόξβιλ αντίστοιχα οι ημέρες εμφάνισης του Λυκείου της Λάρισας στις πόλεις τους, καθώς και η απονομή του χρυσού κλειδιού της πόλης του Λας Βέγκας και του Λος Άντζελες.

Το 2003 έλαβε μέρος στο παγκόσμιο φεστιβάλ του Σαν Ρέμο. Στον απόηχο του φεστιβάλ ιδιαίτερη ήταν η εμφάνιση του ΛΕΛ στο δορυφορικό κανάλι ODEON της κεντρικής Ευρώπης το Σεπτέμβριο του 2003, αφού έγινε ιδιαίτερη αναφορά στη Λάρισα και στον ελληνικό πολιτισμό.

Το Φεβρουάριο του 2004 το Λ.Ε.Λ. δέχεται πρόσκληση από το 49^ο διαγωνιστικό φεστιβάλ του Agrigento της Σικελίας στην Ιταλία "Sagra del mandorlo in fiore" και συμμετέχει αποσπώντας το 3^ο βραβείο χορού ανάμεσα σε 22 χώρες, όπου οι περισσότερες εκπροσωπούσαν από επαγγελματικές χορευτικές ομάδες.

Επόμενη δραστηριότητα ήταν η συμμετοχή της χορευτικής ομάδας του ΛΕΛ στο διεθνές φεστιβάλ της Μεσογείου στα πλαίσια του παγκόσμιου Πολιτιστικού Forum 2004 στη Βαρκελώνη. Στα πλαίσια του διεθνούς Forum 2004 διεξάγεται το International Folk Festival of the Mediterranean δηλαδή το διεθνές φεστιβάλ της Μεσογείου.

Το πολιτιστικό έργο του Λ.Ε.Λ είναι εξίσου σημαντικό στο εσωτερικό. Κορυφαίες παραστάσεις στην Ελλάδα του Λ.Ε.Λ. είναι οι παραστάσεις με θέμα "Έλληνες και Εποχές", "Τα χάλκινα πνευστά της Μακεδονίας" και ο "Κύκλος της ζωής της Θεσσαλίας". Οι δύο τελευταίες αναμεταδόθηκαν ολοκληρωμένες από την ελληνική τηλεόραση, όσο και από το δορυφορικό πρόγραμμα της ΕΤ.

Ανήμερα του Πάσχα του 2004 το Λ.Ε.Λ. παρουσίασε χορούς και τραγούδια της Θεσσαλίας στο πανηγυρικό εορταστικό πρόγραμμα της ΕΤ, που μεταδιδόταν από τα παράλια του Νομού της Λάρισας, πρόγραμμα το οποίο μεταδόθηκε δορυφορικά σε όλους τους απόδημους Έλληνες.

Πολύ πρόσφατα, η Ελληνική Τηλεόραση μετέδωσε σε τρίωρη εκπομπή όλη την παράσταση "Ο κύκλος της ζωής στη Θεσσαλία" που πραγματοποίησε το Λύκειο το 2001 στο Κηποθέατρο της Λάρισας, ανασύροντας χορούς και τραγούδια, που για πολλά χρόνια είχαν πάψει να ακούγονται, αναδεικνύοντας έτσι τον πλούτο και την πολυμορφία της Θεσσαλίας σε χορούς, τραγούδια, φορεσιές.

Το Λ.Ε.Λ. της πόλης συμμετείχε στη γιορτή για την υποδοχή της Ολυμπιακής φλόγας και ουσιαστικά στην πρώτη εκδήλωση που λαμβάνει χώρα στον ιστορικό χώρο του αρχαίου θεάτρου. Συγκεκριμένα παρουσίασε ένα πρόγραμμα χορών με θεματική ενότητα που παρέπεμπε σε παραστάσεις αρχαίου λόγου, στις οποίες εξάλλου, είναι γνωστό ότι η Θεσσαλική γη έχει ένα μεγάλο μερτικό.

Συνοπτικά

Θεσσαλία

Οι γενικοί χοροί στη Θεσσαλία γίνονται χωρίς τη συνοδεία οργάνων, με το τραγούδι και είναι αργοί και μεγαλοπρεπείς. Όλοι οι ερευνητές συμφωνούν στο θέμα της παλαιότητας των τραγουδιών της Θεσσαλίας. Κάποια γυναικεία τραγούδια είχαν πεντατονική κλίμακα. Επίσης συναντάμε συχνά κλίμακες χωρίς ημιτόνια (όπως ο δώριος τρόπος των αρχαίων) και στίχους ανομοιοκατάληκτους, στοιχεία που αποδεικνύουν την παλαιότητα των τραγουδιών της Θεσσαλίας. Υπάρχουν όμως και χοροί με τη συνοδεία οργάνων. Στην οργανική μουσική συνήθως στην κορύφωση του γλεντιού έχουμε και γρήγορα ρυθμικά μουσικά και κινητικά ξεσπάσματα τους συγκαθιστούς ή ξεχωριστούς χορούς.

Στη μουσική έχουμε παντού αργή αγωγή του ρυθμού, καθώς και τοπικό ιδιάζοντα τονισμό. Στις περιοχές του Πηλίου και της Αγιάς συχνά υπάρχει μουσικό χρώμα νησιώτικο, αλλά η τεχνική στα μουσικά λαϊκά όργανα είναι στεριανή.

Γρεβενά

Στα Γρεβενά και στην Κοζάνη, αλλά και σε πολλά μέρη της Δυτικής Μακεδονίας τα χάλκινα αντικαθιστούν αρχαϊκά όργανα όπως τη γκάιντα, την πίπιζα, το ζουρνά. Σχεδόν όλα τα παλιά τραγούδια ως μελωδίες παίζονται σήμερα με τα χάλκινα. Ο οργανοπαίκτης, όταν παίζει μουσική, μέσα του τραγουδά. Ήχοι διθυραμβικοί, μελωδικοί, γοητευτικοί, στιβαροί, επιβλητικοί και έντονοι. Έτσι προκύπτει ένας εκρηκτικός συνδυασμός μουσικού και κινητικού μοτίβου. Σε άλλα μέρη από τα μισά του 18^{ου} αιώνα έχει επικρατήσει το κλαρίνο, το βιολί και επιμένει (Περιβόλι, Σμίξη). Οι χοροί έχουν ιδιαίτερο κινητικό ύφος μεγάλες διαφοροποιήσεις σε κάθε περιοχή. Γενικά οι χοροί των Γρεβενών είναι ένα συνδυασμός των χορών της Ηπείρου και της Μακεδονίας.

Μακεδονία

Στη Μακεδονία πολλά αρχαϊκά όργανα όπως η ζυγιά του ζουρνά (Αλεξάνδρεια, Σέρρες) ή της Γκάιντας (Πιέρια, χωριά Δράμα) παραμένει έως τις μέρες μας Αλλού έχουν επιχωριάσει τα χάλκινα, και αλλού διασκεδάζουν με τις αχλαδόσχημες λύρες (μερικά χωριά στη Δράμα και στις Σέρρες) Οι χοροί είναι επιβλητικοί, δυναμικοί, ενώ οι περισσότεροι χοροί της κεντρικής Μακεδονίας ξεκινούν με αργό κινητικό μοτίβο το οποίο διαφοροποιείται, όταν η μουσική γίνει γρήγορη. Συχνά έχουμε αυτοσχεδιασμό του πρωτοχορευτή.

Θράκη μουσικά και χορευτικά η Θράκη χωρίζεται σε τρεις περιοχές με ενιαία κινητική φόρμα. Στην δυτική Θράκη – ελληνικό τμήμα, την Βόρεια Θράκη ανήκει στα Σκόπια και στη Βουλγαρία σήμερα, και στην Ανατ. Θράκη (Κων/πολη) η οποία σήμερα ανήκει στην Τουρκία.

Οι χοροί της **Δυτικής Θράκης** είναι σχεδόν όλοι γρήγοροι συρτοί ή πηδηχτοί, εκτελούνται συνήθως με μεγάλα βήματα, από την αρχή μέχρι το τέλος του χορού σταθερά. Χορεύονται τότε με τραγούδι τότε με τα όργανα (γκάιντα, κλαρίνο ή πίπιζα)

Οι χοροί της **Β. Θράκης** εκτελούνται με μικρά, κοφτά, γρήγορα βήματα. Πολλοί από αυτούς αν και ξεκινούν γρήγορα στην αρχή στο τέλος κορυφώνονται σε μια πολύ γρήγορη ρυθμική αγωγή

Ήπειρος

Καμία άλλη περιοχή της χώρας μας δεν έχει τόσο αναγνωρίσιμο ηχόχρωμα, και έχει ταυτιστεί τόσο με το μουσικό της ιδίωμα, όπως η Ήπειρος. Στα τραγούδια και εδώ όπως στη Θεσσαλία υπάρχουν παλαιότατα στοιχεία, ανημίτονες πεντατονικές κλίμακες (πέντε νότες χωρίς ημιτόνια) Και εδώ βέβαια υπάρχει μεγάλη πολυμορφία στο ύφος ανάλογα την περιοχή π.χ Πωγώνι, Ζαγόρι, Κουρέντων. Ωστόσο η Ήπειρος γενικά διακρίνεται για το ιδιότυπο μελαγχολικό και βαρύ ύφος, με έντονη συναισθηματική φόρτιση.

Στο **Πωγώνι** (μισό ανήκει στην Ελλάδα και το άλλο μισό στην Αλβανία) η έννοια "βαρύ" που αναφέρεται στους χορούς αποδίδει επακριβώς τη σημασία της λέξης. Η κίνηση βαριά, αργή, τελετουργική ως να πρόκειται για κάποια ιεροπραξία μοναδικής μεγαλοπρέπειας. Εδώ στο Πωγώνι οι χοροί έχουν παραμείνει αυστηρά στην αρχετυπική κυκλική τους φόρμα σε αντίθεση με την υπόλοιπη Ήπειρο, όπου έχουμε με τους συγκαθιστούς ξεχωριστούς

Χρώμα από τα Ελληνικά νησιά

Δεν μπορούμε να μιλάμε για κοινό χρώμα του νησιώτικου τραγουδιού και αυτό γιατί κάθε νησί έχει διαμορφώσει το δικό του χαρακτηριστικό τοπικό ύφος. Αποτέλεσμα είναι μια μουσική και χορευτική παράδοση πλούσια και πολύμορφη. Γενικά όμως θέλοντας να χαρακτηρίσουμε αυτό που απλά ο κόσμος ονομάζει νησιώτικο τραγούδι και χορό θα λέγαμε ότι παντού υπάρχει το χαρακτηριστικό "σουστάρισμα" στο γόνατο.

Κάθε νησί έχει τον "ίσσο" του (όπως το στρωτό στη στεριά), το συρτό του, τη σούστα του καθώς και τον μπάλλο. Ο τελευταίος ενώ στα Δωδεκάνησα χορεύεται χωρίς αύξηση της ρυθμικής αγωγής, στις Κυκλάδες σε πολλά νησιά (Νάξος, Μύκονος, Κύθνος, κ.α) στο τέλος γρηγορεύει, οπότε και ονομάζεται Ρεμπάτ ή Ρέμπατι. Επίσης σε κάθε νησί θα βρούμε και τον ιδιαίτερο τοπικό χορό του που δεν υπάρχει αλλού (Βλάχα στη Νάξο, Αγέρανο στην Πάρο, Μηχανικό στην Κάλυμνο, Νικεντρέ στην Άνδρο, τσομπάνικο και Πάτ(η)μα στη Λήμνο κ.λ.π)

Από τα νησιά που αποτελούσαν γέφυρα και πέρασμα, από Ανατολή σε Δύση όπου αφομοιώθηκε η παράδοση της Πόλης και της Μικρασίας, προέρχονται και ο χασάπικος, ο σέρβικος, ο ζειμπέκικος και ο καρσιλαμάς που έρχονται να προστεθούν στους βασικούς δωδεκανησιακούς χορούς όπως και ο πανελλήνιος καλαματιανός.

Η **αιολική γη** αναφέρεται από την αρχαία Ελλάδα, εποχή της Σαπφούς, ως και τις μέρες μας για το τραγούδι, Στις μέρες μας βρίσκουμε τους "γλεντιστάδες", μνημένους μερακλήδες τραγουδιστές σε μια απολαυστική μουσική απόδοση με αυστηρή τελετουργική τάξη που επιβλέπουν οι υπόλοιποι. Η παράδοση της Λέσβου μπολιάζεται με πολλά στοιχεία από τα παράλια της Μ. Ασίας και κυρίως από της Σμύρνης το κέντρο του κόσμου του 18^{ου} αιώνα. Εδώ με μικρές τοπικές και ερμηνευτικές διαφοροποιήσεις των βασικών χορευτικών τύπων θα συναντήσουμε καρσιλαμάδες, ζειμπέκικους, συρτούς και μπάλλους.